

بِسْمِ

شرح هفتاد و نه آیه از
عقاید اَبُو حَسَنِهِ کَاشِغَرِ کَاشِغَرِ

جلد اول

بیانات

حضرت علامه آیه الله حاج سید محمد حسین طهرانی

مکتب اهل بیت

مقدمه و ترجمه

سید محمد حسن حسینی طهرانی

سرشناسه: حسینی طهرانی، سید محمّد حسین، ۱۳۴۵ - ۱۴۱۶ ق.

عنوان قرارداد: دعای ابوحمزه ثمالی. فارسی - عربی. شرح

عنوان و نام پدیدآور: شرح فقراتی از دعای ابوحمزه ثمالی / بیانات علامه آیه الله حاج سید محمّد حسین حسینی طهرانی؛ مقدمه و ترجمه سید محمّد محسن حسینی طهرانی.

مشخصات نشر: طهران: مکتب وحی، ۱۴۳۹ ق = ۱۳۹۷ ش.

مشخصات ظاهری: ۲ ج. فروست: دوره علوم و مبانی اسلام و تشیع؛ ۱.

شابک: ۴۰۰۰۰ ریال؛ دوره: ۹-۵۸-۶۱۱۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۱۸۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱:

۶-۵۹-۶۱۱۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ج. ۲: ۲-۶۰-۶۱۱۲-۶۰۰-۹۷۸.

وضعیت فهرست نویسی: فیبا موضوع: دعای ابوحمزه ثمالی - نقد و تفسیر

موضوع: Prayer of Abu-Hamzeh Samali - Criticism and interpretation

موضوع: دعاها موضوع: Prayers

شناسه افزوده: حسینی طهرانی، سید محمّد محسن، ۱۳۷۵ ق -

رد. بندی کنگره: ۱۳۹۶ / ح / ۲۶۸ / ۴۲۲ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۷۴۴ شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۷۲۸۶۷

دوره علوم و مبانی اسلام و تشیع (۱)

شرح دعای ابوحمزه ثمالی

جلد اول

بیانات علامه آیه الله حاج سید محمّد حسین حسینی طهرانی

■ تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

■ قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

■ شابک: ۶-۵۹-۶۱۱۲-۶۰۰-۹۷۸

■ چاپ: بوستان کتاب

■ ناشر: مکتب وحی / طهران

■ نوبت چاپ: اول / ۱۴۳۹ ه. ق. ۱۳۹۷ ش.

تلفن دفتر مرکزی و سیستم اطلاع رسانی (SMS): +۹۸ ۲۱ ۸۸۶۱۵۲۰۷

مرکز بخش: قم، بلوار معلم، مجتمع ناشران، طبقه چهارم، واحد ۴۳۵ تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۵۵۴-۵

مرکز بخش اینترنتی: www.sarajavid.com

📍 maktabevahy_pub

www.maktabevahy.com

📧 info@maktabevahy.com

www.motaghin.com

فهرست مطالب
شرح فقراتی از دعای ابوحمزه ثمالی

صفحه	عنوان
	مقدمه
۲۱ - ۲۹	
۲۳	جامعیت دعای ابوحمزه در تبیین ارزشانندگان و کیفیت ربط آنها با پروردگار
۲۳	تصریح به خصوصیات روحی و نجره رفتن از گذر بندگان در دعای ابوحمزه
۲۴	تبیین لوازم مقام بشریت در موقف مخاطب با پروردگار
۲۵	اشتمال دعای ابوحمزه بر تشریح موانع سیر و سلوک
۲۵	ظهور رحمت مطلقه حق و تجلی نور امید و بهجت غفلت و کرامت پروردگار
۲۶	انتساب همه حسن ها و نعت ها و پاکی ها و جمال ها به حضرت حق
۲۷	شرح و تفسیر دعای ابوحمزه حاصل جلسات شب های ماه مبارک رمضان در مسجد قائم طهران
۲۸	تفسیر و ترجمه دعای ابوحمزه ثمالی توسط فرزند مرحوم علامه

مجلس اول:

انواع ابتلائات برای تربیت سالکین راه خدا

۳۱ - ۵۷

۳۳	منزلت ابوحمزه ثمالی
۳۴	معنای مکر و عقوبت پروردگار برای ادب کردن انسان
۳۵	معنای ادب و اهمیت آن در راه سیر و سلوک
۳۶	رعایت ادب در توصیف پروردگار و مناجات با خدا
۳۷	حکایتی از آیه الله سید جمال الدین گلپایگانی در آداب مناجات با خدا

- ۳۹ نجات و سعادت انسان به وسیلهٔ اعتراف به کوتاهی و اشتباه
- ۴۰ لزوم مناجات با خدا طبق اقتضای حال سلوکی فعلی
- ۴۰ شرح مصائب آقا سید جمال‌الدین گلپایگانی
- ۴۱ کسی که عرفان ندارد نه دنیا دارد نه آخرت!
- ۴۱ اقسام ابتلائات سالکین
- ۴۱ قسم اول: تأدیب بر اساس عقوبت
- ۴۳ قسم دوم: تأدیب به لطف
- ۴۵ تأدیب به لطف از اسرار شریعت و سلوک
- ۴۷ حکایت مریم - حاج هادی ابهری از ژاندارم خودبین
- ۴۸ معنای مکر و خدعهٔ خداوند
- ۵۰ معنای استدراج
- ۵۱ خدعهٔ مردم به خدا، دلیل خدعهٔ به خودشان است
- ۵۳ خیر نیست مگر از جانب خدا
- ۵۴ نه محسن بی‌نیاز از رحمت است و نه کفکار خارج از قدرت خدا
- ۵۶ معنای «یا رب!»
- ۵۶ وصول به معرفت خدا به وسیلهٔ خود خدا
- مجلس دوم:

ضرورت معرفت تام به حق

۵۹-۸۶

- ۶۱ معرفت، وابسته به ارتباط بین دو شیء
- ۶۲ بیان «برهان لم» در معرفت و ربط بین دو شیء
- ۶۲ بیان «برهان إن» در معرفت و ربط بین دو شیء
- ۶۳ بیان «برهان مافوق لم» در معرفت و ربط بین دو شیء
- ۶۳ راه‌های دستیابی به معرفت الله
- ۶۴ کیفیت دستیابی به معرفت اجمالی در حدیث اعرابی
- ۶۴ معرفت اجمالی، همان دین العجائز و ضعیفان است!
- ۶۶ سیر آفاقی، همان دین العجائز است و از معلول به علت رسیدن!
- ۶۷ معرفت تمام موجودات به خداوند از پشت پرده و از راه دور
- ۶۸ شناخت محدود علت از راه شناخت معلول

- تمثیل مولانا درباره غفلت مردم از حضور علت در دل هر معلول ۶۸
- معرفت به معالیل، مصداق بارز آیه «يُنَادُونَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ» ۶۹
- معرفت خداوند از راه معلول، معرفتی است ناقص و من وجه ۷۰
- معرفت به حق المعرفة را باید طلب کرد ۷۰
- استحسان معرفت اجمالی و عدم رجحان آن نزد شارع ۷۱
- خدا را باید در همه جا دید، چشم بگشا و بین! ۷۲
- تفسیر حدیث امیرالمؤمنین در باب رؤیت خداوند در همه چیز ۷۲
- تفسیر فقراتی از ذیل دعای عرفه ۷۴
- حضور ذات حق در دل هر شیء ۷۵
- نور چراغ معالیل، وامداد نور خورشید عالمتاب ۷۷
- تمثیلی در باب راه و بیان به معرفت اجمالی ۷۸
- غیر خدا را چه توان است به معرفت کامل خدا؟! ۷۹
- حضور همیشگی خداوند و عدم غیبت ۷۹
- آیات فروغی بسطامی در باب حضور خداوند ۸۰
- با حضور خداوند در دل هر موجود، همه خاسته اند و ظهور است ۸۰
- کورست چشمی که خدا را بر خود مراقب نیست ۸۲
- خسران برخی و سود برخی دیگر در بازار دنیا ۸۲
- محبت خداوند، بهترین سود بندگان در دنیای فانی ۸۳
- چرایی تقدّم معرفت به خداوند بر معرفت به رسول خدا نه آنست ۸۳
- دالّ و مدلول بودن خداوند ۸۴
- در بحث اتحاد عاقل و معقول ۸۴
- دعوت به معرفت تام و عدم اکتفا به معرفت ناقص ۸۵

مجلس سوم:

سرعت اجابت خداوند، و سستی بندگان در دعا

۸۷ - ۱۱۰

- سرعت اجابت خداوند، هنگام دعای بندگان ۸۹
- عدم اجابت، کاشف از عدم تحقّق دعا ۸۹
- کندی و سستی انسان‌ها در اجابت دعوت الهی ۹۰
- شگفتی اجابت سریع خداوند در قبال سستی بندگان! ۹۰

- ۹۱ سرعت عطای خداوند، بعد از درخواست بندگان
- ۹۲ علت استنکاف انسان در قرض الحسنه دادن
- ۹۲ چند برابر شدن انفاق در نظام تکوین
- ۹۲ ملکیت مطلقه خداوند متعال نسبت به بنده و دارایی وی
- ۹۳ سختی انفاق بر دلبستگان به دنیا
- ۹۴ وصیت یکی از صحابه به انفاق اموالش پس از مرگ
- ۹۵ علت رجحان انفاق قبل از مرگ بر وصیت به انفاق اموال
- ۹۵ نمونه‌ای از وصیت‌های بی‌فایده!
- ۹۶ بقای مال با نفاق شده نزد خداوند متعال
- ۹۷ انفاق رسالت خدا
- ۹۷ فرمایش عجیب ابراهیم علیه السلام در باب مهلت دادن به عاصیان
- ۹۸ عاقبت اجحاف در حق کارگر رحمت‌کش
- ۹۹ مصداقی از کیفیت تربیت در تکلیف تبتی اسلام
- ۱۰۰ در دسترس بودن بیواسطه حضرت حق
- ۱۰۳ مناجات یعنی نجوا کردن و آرام صحت کردن
- ۱۰۴ خالی بودن دست در صورت امید بستن به خدا بخارند
- ۱۰۵ واگذار نکردن پروردگار بندگان را به مردم
- ۱۰۶ برقرار کردن راه محبت و دوستی با بندگان در زمین غنی و نیازی پروردگار از ایشان
- ۱۰۸ حلم و عفو پروردگار در مقابل جرم و گناه ما
- مجلس چهارم:**

شیوه‌های درخواست از خداوند

۱۱۱ - ۱۳۳

- ۱۱۳ گشاده بودن راه‌های درخواست و تقاضا از خدا
- ۱۱۴ عجز غیر خدا در توجه به تقاضاها و مطالب، در مقایسه با سعه پروردگار
- ۱۱۵ وجود تقاضا و خواست به تعداد مخلوقات
- ۱۱۶ تمثیل و بیان جریاناتی از امکان اشتباه در امور مادی دون معنویات
- ۱۱۹ احتیاج وجود ما در تمام مراحل تکامل جسمی و روحی، به ذات مقدس خداوند
- ۱۱۹ رحمت واسعة پروردگار برای امیدواران به سویش
- ۱۱۹ بسته نبودن راه دعا و یاری جستن از خداوند

- ۱۱۹ بیانی رقیق و دقیق از جایگاه اجابت و دستگیری پروردگار
- ۱۲۱ محرومیت و دست‌خالی ماندن انسان، نتیجه درخواست از غیر خدا
- ۱۲۲ سعه و گشایش، نتیجه درخواست از خدا و رضایت به قضای او
- ۱۲۳ نزدیک بودن راه خدا برای نفوس سبک‌بال
- ۱۲۳ از تو تا مقصود چندان منزلی در پیش نیست
- ۱۲۴ شرط نجات: سبک کردن نفس
- ۱۲۴ حکایتی از سلمان فارسی در تبیین روایت: «نَجَا الْمُخَفَّفُونَ»
- ۱۲۵ اعمال سیئه، آرزوها، حجاب بین خدا و مخلوقات
- ۱۲۵ حکایت تبرین روز ابهری
- ۱۲۶ ظهور خداوند با وجود منیت، محال عقلی است!
- ۱۲۷ تشبیهی لطیف برای لزوم زینت و تأدیب نفس
- ۱۲۹ استغاثه‌ام به جود و رحمت موسی؛ در از روی استحقاق و لیاقت
- ۱۳۰ از لطف توست که دعایم را گویی می‌رسی و مرا می‌آمیزی
- ۱۳۰ یقین و آرامش قلبم به خاطر صفت و عبادت پرست
- ۱۳۱ ایمان به وحدانیت خداوند مقدمه تقاضا و درخواست از او
- ۱۳۲ عقیده‌ام به وحدانیت تو و روی گردانی‌ام از غیرت

مجلس پنجم:

معرفت و محبت به خداوند دلیل سلامت و رستگاری انسان

۱۰۵ - ۱۳۵

- ۱۳۷ تبیین حق بودن قول خدا و صدق بودن وعده‌اش
- ۱۳۸ معنای حق
- ۱۳۸ عین واقعیت و خارجیت بودن معنای: حق بودن قول خدا
- ۱۳۹ علت عدم جواز خلف وعده درباره خدا
- ۱۴۰ ضمیمه شدن دو مقدمه برای عدم خلف وعده پروردگار
- ۱۴۱ معنای ملک و ملوک و فرق آن دو با هم
- ۱۴۱ مورد عظای خدا بودن تمام افرادی که در تحت مملکت او هستند، یک حکم کلی است
- ۱۴۱ انسان هرچه از تربیت و معرفت دارد، از خدا است
- ۱۴۲ آباد شدن دنیا و آخرت انسان توسط پروردگار
- ۱۴۲ معرفت، راهنمای انسان به سوی خدا؛ محبت، شفیع انسان به سوی خدا

- ۱۴۳ معنای شفیع
- ۱۴۴ نا تمام بودن کار انسان، با معرفت بدون محبت
- ۱۴۴ معرفت پیدا کردن انسان به خدا به واسطه خود خدا
- ۱۴۵ محبت پیدا کردن انسان به خدا به واسطه او
- ۱۴۶ رنگ خدایی داشتن، سبب ارزش انسان
- ۱۴۷ لزوم روی آوردن و سؤال نمودن از خدا با معرفت و محبتی که از جانب او به انسان رسیده
- ۱۴۸ خواندن و نجوای با پروردگار با زبان لال شده و قلب هلاک شده از گناه
- ۱۴۹ معنای خواندن خدا با حال رهبت و رغبت، و رجاء و خشیت
- ۱۵۰ علت خوف و رجاء داشتن در نزد پروردگار
- ۱۵۱ تمثیلی ریباری باقی نماندن هیچ سیئه و گناهی از انسان، با آمدن کرم خدا
- ۱۵۲ داستان کلام بی مبر...
- ۱۵۲ شروع مطلب از جانب خداست
- ۱۵۳ داستان شخص نا امیدی که شکر تصحیح یا الله گفت و جواب نشنید، و پیام خدا برای او ...
- جود و کرم خدا، حجت انسان در حوال کردن از او؛ و رأفت و رحمت خدا، تکیه گاه انسان
- ۱۵۴ در سختی و گرفتاری
- ۱۵۵ افضلیت و بهتر بودن خداوند از همه خود شده شد آن افراد مورد رجاء
- ۱۵۵ درخواست از خدا به مقدار امل عظیم، نه به مقدار عمل خیلی بد
- مجلس ششم:

لقای خداوند آرزوی عظیم سالکان زشت : بهر گناه

۱۷۹ - ۱۵۷

- ۱۵۹ لقاء ذات حق، آرزوی عظیم و گران قدر سالکین
- ۱۶۰ آرزوی لقاء الله از جانب خداست و اعمال زشت از جانب ما
- استجلاب همه گناهان توسط سوء ظن به خدا و از بین رفتن همه گناهان توسط حسن ظن به
- ۱۶۰ پروردگار
- ۱۶۰ تطهیر گناه در هر مرتبه و کیفیت به سبب رسیدن به توحید
- ۱۶۱ برتری کرم الهی از گناهان، و عظمت حلم خداوند
- ۱۶۱ معنای تقصیر در گناهان
- ۱۶۱ خداوند، تنها پناهگاه گناهکاران از گناه
- ۱۶۲ فرار از گناه، فرار از خدا به خدا!

- ۱۶۲ امید به وعده خداوند در باب عفو امیدواران، برترین سرمایه انسان
- ۱۶۳ شهادت اعضاء و جوارح انسان در روز قیامت
- ۱۶۴ علت اساسی تنازل انسان به درکات جهنم و دوری از خداوند
- ۱۶۴ گناهان عامل اصلی سوء ظن بالله
- ۱۶۵ پستی بندگان و گذشت خداوند به فضل خویش
- ۱۶۶ پرده خداوند، پوشاننده گناهان انسان
- ۱۶۶ ستاریت عجیب خداوند و پرده‌داری مردم نسبت به همدیگر
- ۱۶۷ جهنم و غضب الهی، عقوبت افشاکنندگان گناه مردم
- ۱۶۸ عدل، تقوا، مردانگی امیرالمؤمنین عامل سوء استفاده دشمنان حضرت
- ۱۶۹ عدم تمجیل خداوند به عقوبت گناهکاران
- ۱۷۰ فضیلت همراهی با علم خداوند و در متقین
- ۱۷۱ معنای لطیف و زیاده از علم با علم
- ۱۷۱ اطلاع خداوند از دل‌ها، عشق‌مان خاتره!
- ۱۷۲ عفو از روی قدرت، بهترین سادته عفو
- ۱۷۳ عفو زیبای الهی، عامل ستایش بندگان
- ۱۷۳ حلم پروردگار، عامل تجرّی بندگان نسبت
- ۱۷۴ ستاریت پروردگار، عامل کمی حياء نسبت به او
- ۱۷۴ رحمت و اسعه و عظمت عفو پروردگار، علت شتاب بندگان بر گناه
- ۱۷۵ درخواست‌های بنده از پروردگار بعد از تعریف و تمجید
- ۱۷۶ تمثیلی لطیف برای ستر جمیل پروردگار
- ۱۷۷ تعریف بنده از پروردگار به طمع قبولی تقاضا
- ۱۷۷ تبیین معنای ستر جمیل پروردگار
- ۱۷۷ وجود تقاضای مطلبی در انسان، دال بر موجود بودن آن مطلب
- ۱۷۸ خدایا مرا نجات بده به کرم! ...
- ۱۷۹ خدایا مرا خلاص کن به رحمت! ...

مجلس هفتم:

معرفت خداوند تنها تکیه‌گاه انسان در نجات از نفس اماره

۲۰۶ - ۱۸۱

- ۱۸۳ تکیه‌گاه انسان در نجات فقط خداوند است؛ نه عمل صالحش
- ۱۸۵ گریه اهل بیت در مناجات، به جهت عمق معرفت به خداوند

- ۱۸۵ خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام در عید اضحی
- ۱۸۷ خداوند بدون استحقاق، انعام می‌کند و از گناهان می‌گذرد
- ۱۸۸ تا احسانی از طرف او نباشد، انسان برانگیخته برای کار خیر نمی‌شود
- ۱۸۸ انسان اختیار دارد؛ ولی توفیق از جانب خداست
- ۱۸۹ هیچ چیز در این عالم بی سبب نیست
- ۱۹۱ معنای عافیت
- ۱۹۱ معنای «یا حَبِيبَ مَنْ حَبَّبَ إِلَيْكَ»
- ۱۹۲ گاهی حال انسان مجاز است؛ اما نتیجه‌اش حقیقت
- ۱۹۲ لطف پروردگار موجب به حقیقت رسیدن کارهای تصنعی ما
- ۱۹۳ جمله لطیفی از مرحومه آقای انصاری رحمه الله علیه
- ۱۹۴ محبت من، شفیع من به درگاه او است
- ۱۹۵ داستان نماز بی بی تمیر خاتون
- ۱۹۵ طهارت ظاهر عنوان برای طهارت باطن است
- ۱۹۸ کرم الهی دربرگیرنده همه گناهان
- ۱۹۹ بی ارزش بودن اعمال ما در قیاس با نعمت بی‌پایان شاه به ما
- ۲۰۰ تعویض ماهیت و جوهره انسان با یک توفیق
- ۲۰۱ خداوند هم می‌دهد و هم می‌گیرد تا انسان نعمت را از خدا نبیند
- ۲۰۲ غیر از این در، دری نیست؛ و این در هم، در محبت است
- ۲۰۴ گناه بسیار عظیم یأس از خداوند

مجلس هشتم:

پادشاهی مطلق خداوند و سریان وجودی او در عوالم هستی

۲۳۱ - ۲۰۷

- ۲۰۹ نفی مؤاخذه و نزاع و شرک و تضاد و اعتراض از حکومت خدا
- ۲۰۹ عدم سؤال و بازخواست از افعال خداوند
- ۲۱۱ شبهه ابن کمونه و جواب آن
- ۲۱۱ کلام حاجی سبزواری بر اینکه لازمه ماهیت امکان است و معلولیت
- ۲۱۲ وحدت و اطلاق پروردگار، غیری در جهان باقی نمی‌گذارد
- ۲۱۲ غیر معقول بودن فرض دو وجود نامتناهی
- ۲۱۳ معارض ضعیف‌تر هم که معلول است و مخلوق خدا

۲۱۳	علت عدم توان معارضة مخلوقات با خداوند متعال
۲۱۴	تطابق عقل و نقل و شهود
۲۱۵	عدم تصور شریک در امر پروردگار عقلاً
۲۱۵	چرایی عدم تضاد و تناقض در احکام الهی
۲۱۶	عدم تنافی مسئله نسخ با عدم تضاد و اختلاف در احکام الهی
۲۱۶	چرایی عدم توان اعتراض موجودات بر خداوند
۲۱۷	عالم هستی، ملک طلق خداست
۲۱۸	کیفیت انسا، افعال ما به خداوند
۲۱۸	بطلان اعتقاد به تخریص و جبر، و حقانیت نظریه امر بین الامرین
۲۱۹	تبیین دقیق نظریه «امر بین الامرین»
۲۲۰	ادراک کمالات خداوند، از : بیجه کمالات نفس خویش
۲۲۰	نظریه عالی محقق در باب رحمت و توصیفات ما
۲۲۱	روایت امام باقر درباره بیشتر نادانان ما از صفات کمالی خداوند
۲۲۲	تنزه خداوند از همه توصیف‌های ما
۲۲۳	فرق اقرار به عجز ما با اقرار به عجز پروردگار اولیای خدا
۲۲۴	طریقه إحراق، طریقه قرآن مجید
۲۲۵	نمونه‌ای از مجاهده حضرت رسول اکرم و حضرت موسی در مسیر معرفت
۲۲۷	سفارش امام صادق علیه السلام به عبدالعزیز در رعایت درجای ایمان افراد
۲۲۸	مادح خورشید مداح خود است
۲۲۹	مخلصین اند که راه به توصیف خدا برده‌اند

مجلس نهم:

زمینه‌های امید به پروردگار و آثار آن در بنده

۲۵۴ - ۲۳۳

۲۳۵	مقام دعا و پناهندگی بنده در کلام امام سجاد علیه السلام
۲۳۶	داستان پناهنده شدن کله آهو به کاروان سرا
۲۳۷	عقوبت و انتقام، خلاف مقام پناهندگی
۲۳۷	عدم عقوبت برای پناهنده به بست حرم امام رضا علیه السلام و واردین در مکه مکرمه
۲۳۸	عدم کاهش دریای بی‌کران رحمت حق به واسطه جود و بخشش فراوان
۲۳۸	محدود به حد نبودن عفو و بخشش پروردگار

- ۲۳۹ تمثیل عدم نقصان رحمت خدا به آب چاه و اقیانوس
- ۲۴۰ روایت: «تَنْزِيلُ الْمَعُونَةِ عَلَى قَدْرِ الْمُؤْمِنَةِ»
- ۲۴۰ زشتی بخل از جانب غیر صاحب مال
- ۲۴۱ فرق بخیل و حریص و بیان خصوصیت نفس بخیل با ذکر مثال
- ۲۴۲ گذشت و بخشش لازمه بزرگی
- ۲۴۳ اطمینان به فضل و رحمت تو موجب تسکین و آرامش دل
- ۲۴۳ نتیجه خسران و خُلف از ناحیه تو قابل تصور نیست
- ۲۴۵ دل به امید و آرزوهای بزرگ خود بسته ایم نه به اعمال خودمان!
- ۲۴۶ رحمت تو آفاذ است، نه از روی مقابله و مستوجب شدن
- ۲۴۷ طلب بخشش از خداوند به واسطه سعه فضلش، نه اهلیت داشتن بنده
- ۲۴۸ بیان حقیقت نیازمندی بندگی به خدا
- ۲۴۹ هرچه انسان نیاز خود را بداند احساس کند، امید و آرزویش بیشتر می شود!
- ۲۴۹ نور هدایت حق، هادی بندگانش به طرف نجات
- ۲۵۰ فضل خداوند موجب غنای مطمن از طرف خدا و دراز مطلق به سوی حق
- ۲۵۱ ذنوب و گناه بنده در مقابل نعمت محبت و بردگی
- ۲۵۱ بعد از حسابرسی نفس، اعتماد انسان یکسره به دست خدا می رود
- ۲۵۲ خیر و فضل و بزرگواری دائمی از ناحیه تو، شر و گناه و سوء ظن از طرف ما
- مجلس دهم:

کیفیت ذکر دائمی خداوند و اهمیت دوام بر عمل

۲۸۱ - ۲۵۵

- ۲۵۷ معنای ذکر خدا
- ۲۵۸ ارزش یافتن ذکر، به سبب ایجاد یاد خدا
- ۲۵۸ اهمیت دوام بر عمل
- ۲۵۹ ضرب المثل «عبادت قوریباغه»
- ۲۵۹ فضای خالی از ازدحام و غوغای نفوس آخر شب
- ۲۶۰ اهمیت رفق و مدارای با نفس در سیر و سلوک
- ۲۶۰ تمثیل زیبای روایی از عدم رفق با نفس
- ۲۶۱ دوام مشغولیت نفس

- ۲۶۲ ذکر امور باقیه بهتر است یا ذکر امور فانیه؟!
- ۲۶۲ اهتمام مرحوم قاضی به یاد خدا و دوری از کلام دنیوی
- ۲۶۴ طلب امام سجّاد علیه السلام از خداوند مواهب لایتناهی را
- ۲۶۵ استحباب دعا کردن برای تشرّف به حج
- ۲۶۶ داستان تشرّف خواهر مؤلّف به حجّ تمتّع
- ۲۶۷ امام معجّبی علیه السلام بیست و پنج مرتبه پیاده حج کردند
- ۲۶۹ معنای اصطلاحی سنّت
- ۲۷۰ کیفیت «نمار» الدین»
- ۲۷۱ حکایتی رکنت رسیدن نماز والدین به آنها
- ۲۷۱ سالک باید دل پدر و مادر را به دست بیاورد
- ۲۷۲ در همه خیرات، م را با مؤمنین عالم شریک کن
- ۲۷۳ حکایت مرحوم علامه و دین، رومی در حق او
- ۲۷۴ توصیه‌های پیامبر اکرم به حضرت فاطمه زهرا علیهما السلام در اعمال قبل از خواب
- ۲۷۶ مزاح پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با صحاب در مسجد
- ۲۷۶ مزاح پیامبر و امیرالمؤمنین علیهما السلام هم دیگر
- ۲۷۶ مزاح پیامبر اکرم با زن شاکی از شوهرش
- ۲۷۸ مشرکین، وجودشان در عالم گم می شود
- ۲۷۹ بهترین روزها، روز مرگ است با نامه قبولی اعمال
- ۲۸۰ از هر کسی بی رحم‌تر، نفس انسان است
- ۲۸۱ خداوندا! آن نعمت صالحی را که دادی از من سلب نکن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ يَا مُحَمَّدُ وَعَنْ آلِهِ الطَّاهِرِينَ
وَرَبِّكَ اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ

حمد و ثنای بی حد ذات ندرست را سزا است که با ظهور کلمات وجودیه، عالم امکان را از کتم عدم به عرصه و سرور برآورد و از میان ایشان، طائفه بنی آدم را به خلعت تخلق به اخلاق الله و اتصاف به صفات الای ربوبی مخلع نمود؛ و درود و صلوات پیاپی بر انبیای گرام و پیامبران عالی مدارش که با تحمل اعباء رسالت، نفوس مستعدّه را به سوی افق وحدت و تجرّد رهنمون گشتند؛ خاصه حضرت ختمی مرتبت و حضرات معصومین صلوات الله علیهم اجمعین که بعثت پیامبران و رسل الهی به وجود مبارک ایشان خاتمه یافته، مکارم اخلاق و سعائن ایشان در بیان و سیره ایشان به منتهای از فعلیت و ظهور تحقق یافته است.

در میان ادعیه مأثوره از حضرات معصومین علیهم السلام شاید بتوان گفت دعائی به جامعیت دعای ابوحمزه ثمالی از حضرت سجّاد علیه السلام که حاوی نکاتی بس دقیق و عمیق در ارائه و تبیین وضعیّت و اوصاف بندگان و شرح احوال و کیفیّت ربط بین خلایق و پروردگار در مقام عبودیت است، یافت نشود.

در این دعا امام علیه السلام بدون پرده پوشی و ابهام، به طور صریح و آشکار

به خصوصیات روحی و نحوه رفتار و گفتار و افکار بندگان پرداخته و از زوایای مختلف به واکاوی و تشریح آنها و علل پیدایش در نفس و ذهن آدمیان می پردازد. و آن چنان در این مسئله که حیاتی ترین نکته در کیفیت سیر و سلوک انسان به سوی خدای متعال است وارد می شود که تو گویی اصلاً امام سجاد علیه السلام این عبارات و کلمات و تعبیر را برای خود قاری و خواننده ابراز داشته است و هیچ مفهومی را برای گریز از مصادیق این مفاهیم برای قاری باقی نگذاشته است.

در این دعا انسان درمی یابد چگونه موجودی است و در برابر عظمت پروردگار، موقف و چه خواهد بود و با این شرایط و اوصاف چگونه می تواند با خدای خود ربط داشته باشد و اسباب برقرار نماید.

امام علیه السلام در این دعا بدون رودربایستی و به طور صریح، لوازم مقام بشریت را در موقف مخاطب با پروردگار، از خطاها و لغزشها و گناهان و غلبه هواهای نفسانی و وساوس شیطان و نفوذ امیال دنیوی و رسوخ تعلقات عالم ماده در فکر و ذهن و نفس و ضمیر آدمی بیان می نماید و به انسان هشدار می دهد و او را از عواقب و نتایج این کاستی ها و سرپیچی ها بر حذر می دارد.

و از جانب دیگر، بارقه شوق و امید به رحمت پروردگار و حرکت به سوی مقام قرب را با توضیح و بیان خصوصیات رحمت پروردگار، و عنایت او در دل های مؤمنین ایجاد می نماید، به طوری که انسان هیچ گاه و در هیچ موقعی خود را از رحمت و کرم پروردگار بی نصیب و محروم نمی بیند.

در این دعا انسان واقعاً احساس می کند که امام علیه السلام گویا به جای او نشسته، و از جمیع مافی الضمیر او با خدای متعال مناجات و استغاثه می نماید؛ و به همین جهت است که بزرگان پیوسته و شیعیان به طور مداوم، قرائت این دعا را در شب های ماه مبارک از عبادات و اشتغالات ضروری به حساب می آورند و بدان بذل توجه غریبی معطوف می دارند. و تحقیقاً باید اعتراف نمود امکان ندارد شخصی با تأمل و تدبّر به قرائت این بپردازد ولی آثار معنوی و نورانیت و بهجتی که حاصل

مضامین و مفاهیم عالیة المراتب آن است در نفس قاری پیدا نشود.

در این دعا انسان احساس می کند که چگونه صفات و خصائل رذیله او وی را از قرب به حق و انس با پروردگار دور ساخته است و توجه به عالم کثرت و توغل در شهوات و تکالب بر خطام دنیا او را از استفاضه از مبدأ فیاض جدا نموده است و راه وصول به او را مسدود ساخته است.

در این دعا امام علیه السلام به تشریح موانع سیر و کریهه های صعب العبور و تنگناهای بسته کننده و دام های شیطانی و وسوسه انگیز در تعلق به دنیا و عالم اوهام و تخیلات می پردازند و آن چنان دقیق و موشکافانه توضیح و تفسیر می کنند تو گوئی خود یکی به یکی تمامی این مسائل و مطالب را آزموده و از تجربه آن سخن می گویند و به عبارت دیگر در جنبه وجه الخلقی و تعلق انسان به عالم دنیا جمیع عوائق قرب و موانع راه برگه می شود و در جهت مقابل که جنبه وجه الربی و مواجهه با ذات لایزال است او با دعوت خدای منان در مقام رحمانیت و غفاریت و ستاریت و عفو و اغماض قرار می گیرد. ^۱ و بدین ترتیب انسان بین دو استوانه خوف و رجاء قرار می گیرد و با دو بال بیم و امید و ترس بر خود و اعمال خود و امید به رحمت بی پایان و لطف عمیم خدای منان به حرکت به سوی او و عبور از بوادی نفس ادامه می دهد.

در این دعا رحمت مطلقه حق به منصفه ظهور در می آید و نور امید و بهجت غفاریت و کرامت پروردگار نسبت به بندگان کاملاً در نفوس و قلوب انکار می گردد. امام علیه السلام در این دعا تحقیقاً خود را در موقف و جایگاه یک بنده عاصی و گنهکار که با تمرد از اوامر مولای خویش موجبات سخط و غضب او را فراهم می کند قرار می دهد و به مراتب ضعف و عجز از اطاعت و انقیاد اعتراف

۱. جهت اطلاع بیشتر از معنای جنبه وجه الربی و وجه الخلقی رجوع شود به معاد شناسی، ج ۵، مجلس بیست و هشتم.

می‌نماید و این حقیقتی است که باید در آن بسیار تأمل و تدبّر نمود. فقرات این دعای شریف آن‌چنان صریح و بی‌پرده از رفتار و کردار انسان خطاکار حکایت می‌کند که هضم آن در انتساب به امام معصوم برای بسیاری از علماء و اهل فنّ مشکل آمده است و آنان را بر آن داشته است که معتقد شوند امام علیه السّلام هنگام قرائت این فقرات در مقام تعلیم به سائرین بوده است و یا برخی چنین توجیه کرده‌اند که امام خود را در مقام و منزلت سایر افراد قرار داده گویا هنگام قرائت به زبان و بیان سایر افراد سخن می‌گوید و خود در طرح این فقرات نقشی ندارد و ارتباطی ندارد.^۱

ولی آنچه باعث تسکین در این دو فرضیه می‌شود اینست که لحن عبارات و کیفیت حال امام علیه السّلام در مقام مخاطب آبی از پذیرش این فرضیه‌ها است، بلکه امام علیه السّلام وقتاً و بعضی وقتاً وجداناً خود را یک بنده عاصی و متمرّد به حساب می‌آورد و از آن دریغ با - زبان خود به راز و نیاز می‌پردازد، چنانچه دأب و سیره سایر حضرات معصومین علیه السّلام و نیز انبیای الهی و اولیای پروردگار بر همین روش و منهاج است چنانچه خواجه عبدالله انصاری در مناجات خود گوید:

الهی چون در تو می‌نگرم از جمله تاج برانم و تاج بر سر و چون بر خود می‌نگرم از جمله خاکسارانم و خاک بر سر.^۲

در این موقف و مقام واقعاً امام علیه السّلام خود را مانند سایر افراد می‌بیند و همانند سائرین به خود نظر می‌اندازد. و همان حساب و نگرش را که نسبت عموم دارد برای خود در نظر می‌گیرد.

مرحوم عارف کامل حاج سید هاشم حدّاد بارها می‌فرمود:

۱. جهت اطلاع بیشتر از توجیهاط مطرح شده در باب کیفیت مخاطب امام علیه السّلام با خداوند متعال و جواب از آنها رجوع شود به حیات جاوید، ص ۴۷ - ۶۱.

۲. مناجات خواجه عبدالله انصاری، مناجات ۲۱۳؛ ص ۱۱۹، مناجات ۲۲۳، با قدری اختلاف.

وقتی نظر به خود می‌اندازم می‌بینم که در روی زمین خداوند مخلوقی بدتر از من خلق نکرده است.

و این است سرّ ترتب معرفت که همه حسن‌ها و نعت‌ها و پاکی‌ها و جمال‌ها به مبدأ اصلی و منبع حقیقی آنها که ذات حضرت باری است برمی‌گردد و دیگر چیزی باقی نمی‌ماند تا بنده آن را برای خود نگه دارد و به خود نسبت دهد. اوست که مستحقّ حمد و ستایش است و باقی همه هر که می‌خواهد باشد و در هر مرتبه‌ای که ترار آرد دست نیاز و فقر خویش را به سوی آن ذات ازلی دراز می‌کند و صد البته که هرچه انسان به مرتبه تجرّد و توحید نزدیک‌تر شود تحقّق این حقیقت که حقیقت عبودیت محضه است در او متجلی‌تر و ظاهرتر خواهد شد تا برسد به مقام عصمت مطهّره که مختصّ به حضرات معصومین علیهم السّلام می‌باشد و در آنجا حقیقت آنرا هیچ نیست جز عبودیت محضه و صفر بودن و هیچ نداشتن و به اندازه سرسوزنی از اوصاف و نعوت به خود بستن.

و این است معنای عبودیت که متبذلّ است و شامل آن در معصوم علیه السّلام متحقّق است و امام سجّاد علیه السّلام در دعای ابی حمزه ثمالی^۱ از این مرتبت پرده برمی‌دارد و آن را برای ما واضح و آشکار می‌سازد.

باری این دعا، دعائی است بسیار عالیة المضامین که ترائت و تدبّر در آن نه تنها در شب‌های ماه مبارک رمضان بلکه در همه اوقات مغتنم است.

مرحوم والد حضرت علامه آیه الله سیّد محمدحسین حسینی علیه‌السلام - قدس الله رمسه - هنگام اقامت در طهران در یکی از سنوات شب‌های ماه مبارک رمضان در مسجد قائم این دعا را برای اخلاء روحانی و اصدقاء ایمانی ترجمه و شرح مختصری کردند و صد افسوس که از آن بیانات جز چند نوار باقی نمانده است که توسط احبّه و اعزّه پیاده شده و از آنجا که ترجمه ناقص می‌نمود به این حقیر

۱. در فارسی به «ابو حمزه» مشهور است.

تکلیف نمودند که نسبت به ترجمه باقی فقرات اقدام نمایم و لذا نوشتاری که گرد آمده است ترکیبی است از ترجمه و شرح حضرت والد و ترجمه این بی بضاعت که البته هیچ تناسبی بین آن دو مشهود نمی باشد. و العُدْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ.

البته این مجموعه، تفسیر کامل تمام دعای ابوحمزه نیست، بلکه بخشی از فقرات دعا است که توسط این جانب از فرمایشات ایشان ضبط شده بود و باقی فقرات، یا اصلاً ضبط نشده است و یا اینکه حداقل حقیر از سرانجام آنها اطلاعی ندارم.

در هر صورت، به مفاد ما لا يُدْرِكُ كُلَّهُ لا يُتْرَكُ كُلَّهُ، همین مقدار موجود را مغتنم شمرده، در صدد سر آن برآمدم؛ و لذا اُحِبُّهُ و أعزّه از فضلاء و اصداقاء، آنها را از نوار پیاده و با تفتیح و تدوین آن به صورت موجوده، به بهترین وجه و نیکوترین اسلوب در اختیار اهل معنا و معرفت قرار دادند. شَكَرَ اللهُ مَسَاعِيَهُمُ الْجَمْلِيَةَ.

ناگفته نماند این فقیر نیز از آنها که به اهمیت و ارزش والای این اثر عظیم‌الظنیر از حضرات معصومین سیدهم السلام پی برده است و نیز التفات و توجه خاص اولیای الهی را در قرائت این دعای شریف سمعاً و بصراً دریافته است، توفیق الهی را رفیق طریق یافته، از زمان هجرت تاکنون و تشرف به عتبه مقدسه کریمه اهل بیت، حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها که سه سال به فوت و ارتحال مرحوم والد - رضوان الله علیه - بود، الی زماننا هدا که فرموده بیست و پنج سال می گذرد، با حضور رفقاء و اصداقاء ذوی العزّه و الاحترار در شبهای ماه مبارک رمضان به بحث و گفتگوی پیرامون مضامین آن پرداخته است و با بضاعت ناقص و مزجات خویش از آن دریای بی کران معرفت، قطراتی را بر قلب و ضمیر خویش بهره مند و مستفیض گردیده است.

از خداوند مَنان توفیق فهم و ادراک کنه این حقائق ربوبی و اهتمام به عمل و وصول به آن درجات عالیّه را در مقام قرب ربوبی خواستارم.

اللهم ألحقنا بعبادك الذين هم بالبدار إليك يُسارعون و بآبك على الدوام
يُطرقون و إيتك في الليل و النهار يعبدون...!

هزار دشمنم ار می کنند قصد هلاک

گرم تو دوستی از دشمنان ندارم باک

مرا امید وصل تو زنده می دارد

و گرنه هر دم از هجر توست بیم هلاک

از ندانم متعال توفیق تحقق به حقائق این دعای شریف و سلوک در منهاج
و مکتب سید الساجدین علیه و علی آباءه و آبائه المعصومین سلام الله أجمعین را
برای همه شیعیان و معجزان مولی الموالی امیرالمؤمنین علیه السلام خواستارم.

قم. عتبه ملتزمه کریمه اهل بیت، فاطمه معصومه سلام الله علیها

غروب سی ام ماه مبارک رمضان ۱۴۳۸

و أنا الرَّاجی عفو ربّه

سید محمد محسن حسینی طهرانی